

TOPONÍMIA DE L'ALCORA: LES PARTIDES

Xavier ESCORIHUELA CASADEMONT

1. COMENTARIS PRELIMINARS

El treball que presento està basat en el que es va publicar al *Butlletí de la Societat d'Onomàstica*, número XXXIV, del desembre del 1988.

En comparació amb aquell treball, en aquest he canviat situacions geogràfiques errònies, he afegit situacions desconegues en aquell moment i, sobretot, he incorporat notes i comentaris nous.

En aquesta ocasió m'he concentrat únicament en els noms que designen partides de terra del terme municipal de L'Alcora.

Tal com deia a la introducció d'aquell treball, la recollida de topònims ha estat íntegrament oral, tot preguntant a la gent (sobretot gran) del poble, i, principalment, gràcies a l'ajuda del meu pare, fill de la vila. Gràcies a tots ells.

Des d'aquí vull donar també les gràcies i el meu agraïment a Josep Mulet Sans, també fill de la vila, per l'ajuda que m'ha donat a l'hora de situar alguns topònims de difícil localització per a mi. Ell mateix m'ha comentat que queden molt poques persones al poble que coneixin no només la situació dels llocs designats pels noms, sinó fins i tot els mateixos topònims.

En aquest apartat voldria comentar alguns aspectes de la parla de L'Alcora, aspectes que incideixen de ple en alguns dels topònims que m'ocupen.

L'Alcora i la seva petita àrea d'influència (i també Les Useres) representen com una mena d'illot dins dels parlars de transició entre el català nord-occidental i el valencià. El fenomen més característic i la terminació en -A (així es completa l'aparició de totes les vocals) de la primera persona del singular del present d'indicatiu, aspecte tractat per Germà Colon en el seu article «La matización vocálica en las desinencias de la 1.ª y 3.ª persona del presente e imperfecto de indicativo (conjugación en -are) en las comarcas castellanenses», dins *Miscelánea Filológica en honor de Monseñor A. Gria. Tomo I*. L'Alcora representa sempre com una mena d'enclavament lingüístic, com una àrea amb unes peculiaritats pròpies, com a mínim en el camp de la morfologia verbal, importantíssim certament.

Uns aspectes importants, dins del camp de la fonètica i que es reflecteixen a bastament al treball són: per una banda, el fet que a L'Alcora no es pronuncia la -R final, tal com s'indica en alguns manuals de dialectologia. Per l'altra, cal destacar les articulacions de les fricatives gràfiques. Així, generalment, la fricativa sonora és pronunciada com a tal, mentre que la fricativa sorda és pronunciada, moltes vegades, africada. Vegem-ne uns exemples: Borja [bɔrʒa], Pelejana [peleʒána], Sanxils [santʃɫs], Covarxos [koβártos]. Caldria un estudi més sistemàtic d'aques fenomen.

Un altre aspecte que voldria destacar, i al mateix temps deixar clar, és que no és cert (com diuen els manuals) que en aquesta zona s'estableixi la distinció entre B i V. La V no és pronunciada com a labiodental. El que sí es cert és que hi ha una diferència palpable entre la B del català central i la d'aquesta zona, en pronunciació intervocàlica; així les B de L'Alcora són molt més fricatives que les del català central, però mai sense poder arribar al punt de parlar de pronunciació labiodental.

2. PARTIDES

AIXART⁽¹⁾ [ajárt]

Partida, Font, Granja i Ullal d'Aixart

Situada al NO del poble. Afronta al nord amb l'Ullal, a l'est amb els Barrancons i al sud amb els Prats.

ANCORNA⁽²⁾ [ankórna]

Partida, Corral, Tossal, Barranc, Mas i Font del Mas d'Ancorna

Situada al SO del terme. Afronta al nord amb el Pla de Barrot i al sud amb el Pla Roig.

ANTOLINO, EL MAS D' [antolíno]

Situat a l'oest d'Araia i a sota del Mas del Cabeço.

BARRANCONS, ELS [baʔánkóns]

Partida situada a l'oest del poble fitant amb Aixart.

BARROT, EL PLA DE⁽³⁾ [baʔsót]

-
- (1) COROMINES, en el seu DECH, a l'entrada lèxica alijar, considera: «aplicado a predios rurales, viene del ár. hispano y magrebí "casa de campo, aldea" (ár. gisar, raíz g-s-r- "apacentar"). Primera documentación del siglo XIII?». Recull un L'ALEIXAR al Camp de Tarragona (ALEXAR el 1194) «situado en rica tierra agrícola, fue también apelativo en su origen, como se aprecia por el artículo, y tiene seguramente la misma etimología». Llavors, en una nota, diu: «no sé si tiene relación con alijar el alto aragonés achar o char "entrada de un predio". Segons el mateix COROMINES, al DECLC «potser mot viatger de la família del cast.-àr. ALIJAR m. (DCEC)?». (DECLC, I, 106).
- Segons ALCOVER, l'aixart seria «la part del corral que no té sostre i que és on surt el bestiar quan fa calor o en estar cansat de trobar-se reclus». (DCVB, I, 364).
- (2) *Jugar a encorna* «a gallina cega» que el DAG (Diccionari Aguiló) recollí a Tordera, potser d'*encornar* «ban-yegar»: el que va amb els ulls tapats pega contra tot (com un toro o una vaca). (...) (DECLC, III, 327). Podria tenir alguna relació amb aquest mot, tot tenint en compte la tendència del valencià a pronunciar A les E inicials de mot.
- (3) Segons Coromines, al DECLC, aquest mot no apareix en els nostres diccionaris fins al S. XIX, concretament el 1839 a Labèrnia i el 1869 al Balari. També considera que, malgrat això, l'ús d'aquest mot havia de ser més antic, potser com en occità, on ja era medieval, o com en castellà, on tenen una primera documentació de l'any 1535. No està d'acord amb la teoria d'Alcover de considerar-lo castellanisme «cedint a la seva tendència de considerar acastellenades les variants continentals estranyes a l'ús mallorquí i menorquí (quan no les té documentades a l'Edat Mitjana)». El topònim podria ser més antic. Seria interessant de conèixer-ne la primera documentació.

Afronta al nord amb la Miloqueta i al sud amb Ancorna

BASSA (DE) LA VILA, L'HORTA (DE) LA [laβásalaβíla]

Conjunt de partides, les quals tenen totes el mateix dret de regar de l'antiga Bassa de la Vila (sobre la qual actualment s'ha edificat l'Ajuntament). Avui, el dret és el de poder regar de l'aigua del pantà, que fou reconstruït a expenses de l'Horta de la Vila.

BASSES, LES [báses]

Partida situada a Araia.

BASSÓ, EL⁽⁴⁾ [basó]

Partida, Granja, Font, Assut, Toll i Bassa del Bassó.

A la sortida del poble i a la dreta de la carretera d'Onda.

BATXERO, EL MAS DE [bat'éro]

Situat a Araia.

BELLOTER, EL BARRANC DEL [bełoté]

Partida, Granja i Barranc, situats a l'oest del poble.

BERNADES, LES [beɾnáes]

Partida i Corral (situat al Mas Vell).

Entre el Carrascal i el Mas Vell.

BORJA, LA⁽⁵⁾ [bórʒa]

A la sortida del poble, a la dreta de la carretera d'Onda, abans d'arribar al Bassó. Actualment és, en la seva major part, zona industrial. Hi ha una fàbrica que porta el seu nom.

BORRÀS [borás]

Partida i Barranc situats al S. del terme, entre el Mas Vell i Montesalbo. També hi ha el Clot de Borràs.

BOSSA, EL PLA DE [bósa]

Partida situada a l'est del terme, fitant amb la Rambla de la Viuda.

BUFA, EL RACÓ DE⁽⁶⁾ [búfa]

Situada entre els Prats i la Foia la Mi.

(4) Estès a tot el domini lingüístic, però més conegut com a valencià. Coromines, al DECLC, recollí el mateix topònim a Les Useres i també com a nom d'un lloc on neix l'aigua en el terme d'Alacant.

(5) Segons Coromines, al DECLC, «barraca de pedra per soplujar-hi els treballadors del camp i les eines i els productes agrícoles; de l'àrab búrg, «torre, torreta, barraca de pedra en el camp»». (DECLC, II, 116).

Segons el mateix Coromines, i en la mateixa entrada lèxica del mateix diccionari, el mot, agafat en aquest sentit, és pràcticament desconegut. Malgrat tot, es manté encara, i acompanyat d'article, per donar nom a una partida de terra. També cal tenir en compte topònims més coneguts com Les Borges d'Urgell i les Borges del Camp i també Burjassot i Bujaraloz.

Cal remarcar que, mentre la pronúncia del nom de la partida és feta en català (amb fricativa sonora), el nom de la fàbrica del mateix nom, situada en aquest indret, és pronunciat amb el so de velar castellana [bórxa]. Això és una mostra de la resistència que poden arribar a tenir els topònims abans de canviar les seves formes. En aquest cas concret es tractaria d'una patent resistència a la castellanització.

(6) Segurament la denominació prové d'un malnom (que existeix al poble) atorgat a una persona. El sentit podria ser qualsevol dels diversos que té aquest mot (bufeta, ventositat pudent, forma verbal...). No crec que tingui relació amb el sentit que apunta COROMINES: «També s'aplica a un antic joc, que a Castelló de la Plana sembla haver estat a l'Edat Mitjana un joc de daus». (DECLC, II, 32). O potser era un joc prohibit que s'havia de jugar en un racó? Crec que és anar massa lluny sense una base ferma. Caldria saber la primera documentació del topònim.

BUSTAL, EL⁽⁷⁾ [bustál]

Situat a sota del Campiello, al costat del Pla de Bossa.

CABEÇOS, ELS⁽⁸⁾ [kaβésos]

Partida situada a l'extrem oest d'Araia, fitant amb el terme de Llucena.

CAMPARONS, LA GRANJA [kamparóns]

Situada a l'est del poble, al marge dret i esquerre del riu (de l') Alcora.

CAMPIELLO, EL⁽⁹⁾ [kampjélo]

Situada a l'est del poble, per sota del racó del Corb i a l'esquerra del racó del Corb i a l'esquerra del riu (de l') Alcora.

CAMPOS [kámpos]

CANYOTES, LES [kaɲóztēs]

Situada a l'est del poble per sota del Savinar i les Raboseres, fitant amb el terme de Costur.

CARAPITO, EL [karápito]

Partida i Font del Carapito.

Situada a l'est del poble fitant amb el Mas del Rector i amb Santa.

CARRASCAL, EL [kaʀaskál]

Partida del terme situada al sud del poble, per sota de la Mussolera i del Pla del Reguer i per sobre del Mas Vell.

CASTANYETA, LA GRANJA [kastaɲéta]

Partida i Assut de la Granja Castanyeta.

Situada a la dreta del Barranc del Regatell.

CASTELL, EL [kastéɫ]

-
- (7) «BOSTA, rioplat., chil., boliv., per., venez., cub., “excremento del ganado vacuno o caballar», tomado del gall.- port. bosta id. extraído de bostal “establo de bueyes”, que viene del latín tardío BOSTAR id. 1a doc.: 1741 (Venezuela); la Acad. no la admitió hasta 1899.

El mismo diccionario registraba bostar “establo de bueyes” ya en 1884, pero no tengo pruebas seguras de la existencia en castellano de este vocablo que ha sido excluido del DHist».

Referent a això, més endavant afegeix en una nota: «lo que sí abunda es bustar, que suele citarse en los documentos entre las pertenencias de las heredades, junto con molinos, viñas, tierras, pomares, etc., y que por lo tanto es más probable signifique “pastizal para bueyes”». Coromines DCE.

Segons em comentà un company del Col·loqui, hi ha documentat un Bustal el 1630 al *Llibre d'Establiments de Vilafamés*.

- (8) El nom podria derivar de cabeç (del qual seria plural) en la seva quarta acceptió al diccionari d'Alcover: «part més elevada d'un terreny o rost, d'una costa». (DCVB, II, 771).

Coromines considera, al DECLC, que «L'ús toponímic de cabeç és sobretot valencià (...) Altrament la forma cabeç és la pròpia del que podríem dir la zona o franja oriental del valencià meridional, on no cal pensar en una importació del cast. cabezo no sols per la forma sinó per l'enorme, antic i constant arrelament toponímic». Aquí mateix Coromines afirma que aquest topònim «reprèn més al Nord, intensament, a l'Alcalatén: alguns a Figueroles, moltíssims a Llucena i en veiem encara en el Maestrat. En conjunt crec que es pot donar per segur que pertot és supervivència de la toponímia mossàrab, i bé pot ser que la forma en -eç sense o no es degui a catalanització parcial, sinó a divergències en el dialecte pre-català o en l'arabització» (DECLC, II, 511).

Segons el diccionari castellà de Maria Moliner, un cabezo és un «monte o elevación pequeña en el terreno». Coromines, al DECH, parla dels termes usats al sud del País Valencià: CABEÇOL o CABEÇOLET «cada una de las lomas que enfila un camino si después viene bajada». Més endavant comenta: «cabeça no es enteramente ajeno a la toponimia del sur del Principado, aunque no es vocablo vivo por allá. Recuerdo dos viejas masías llamadas LOS CABEÇOS en el Tarragonés o Bajo Penedés (creo en Renau) y hay algún otro nombre más».

- (9) Potser té alguna relació amb el *campell* de COROMINES: «campell “planell, replà”». (DECLC, I, 461).

Partida de terra situada dessota el cim on s'aixeca el castell de l'Antiga Tinença de l'Alcalatén, que avui ha donat nom a la Comarca, la capital de la qual és L'Alcora. Situada al NE del poble i a la dreta de la carretera de Lluçena.

CASTELL, LA GRANJA (DE) L'HORTA (DE) EL

Situada a la part de la partida del Castell que es troba junt amb el riu Lluçena, d'on agafa l'aigua.

CASTILLA, EL PLA DE [kastíʎa]

Situada a sota de la Ferrissa, a l'esquerra de la carretera de Lluçena i fitant amb el terme de Figueróles.

CERERIA, LA [sereríʎa]

Situada al SE del poble, al costat de la carretera de Castelló.

El nom també es dona al nom de la costera de dita carretera, situada a uns dos quilòmetres del poble.

COIXO, EL MAS DEL [kój o]

Es troba a Araia.

CORB, EL RACÓ DEL [ʔakóðelkórp]

Partida, Barranc i Corralissa del Racó del Corb.

Situats al nord del terme, fitant amb el de Costur, per damunt del Campiello.

CORRAL CREMAT, EL [koʔalkremát]

Situat entre el Xarco i el Mas d'en Plana.

CORRALISSA, LA [koʔalfsa]

A l'est del Campiello i a sota de les Raboseres.

COSCÓS⁽¹⁰⁾ [koskós]

-
- (10) Plural, recollit per Coromines al Capcir [Kuskós] (DECLC), de coscó (sembla que hauria de donar coscons), planta semblant al coscoll. També recull un altre nom que es troba mancat d'aquesta -n- (morfema subjacent que apareix en la formació dels plurals i d'alguns derivats) a la Ribagorça: Coscoera; això ho atribueix a la caiguda bascoide de la -N- intervocàlica. Això també ho considera en el seus *Estudis de Toponímia Catalana*: «L' -N- tombe entre voyelles (...) Coscoera pour Cosconera (Catalogne en général)» (pàg. 124). En el cas que m'ocupa crec que no es poden buscar solucions d'aquest tipus ja que ens trobem molt lluny de la zona d'influència basca o bascoide. Potser caldria parlar de la tendència popular a regularitzar d'alguna manera els plurals. Caldria, però, considerar les documentacions antigues per a poder considerar amb una certa dosi de seguretat el significat i la procedència del mot.

Alcover recull coscó, com a terme toponímic, a la conca del Llobregós a la Conca de Tremp. També és el nom d'un riu de Xixona. Considera dues possibles procedències etimològiques:

– de COSCO, alzina nana, nom llatí o pre-romà.

– de COSCONIUS, documentat com a gentilici a inscripcions i textos llatins.

(DCVB, III, 625).

- (11) Al DECH, i referint-se al mot cova, Coromines diu: «Existe en catalán meridional y occidental una variante con R ante la palatal: Menorca CONBARXO o COBERXO “espacio cubierto”, Pallars CABURXOTA “choza formada con ramaje y un solapo de roca” COBARTXO “cuevecita” oído en Margalef (Priorato) RACÓ DELS COVARTXOS, allí mismo. Probablemente estas formas se deben a un cruce de COVATXA, forma mozárabe catalana, con CAVORCA “caverna”».

El mateix Coromines, al DECLC, recull covarxo (i les variants femenines) a l'Alt Aragó, al Pirineu (Benasc, Boí, Aneto), al País Valencià (Bel, Palanques, Hortells, Costur) i en el Migjorn (Bocairent i Vall d'Ebo). Al nord del País Valencià hom pot trobar el mot, amb les diferents variants, a Sta. Magdalena de Polpís, a Canet lo Roig, a Tírig, a Catí, a la Serratella, a Atzeneta, a Vilanova del Maestrat, la Valldigna...

Remarca que ha sentit a les Balears el mot pronunciat amb B bilabial i no amb V labiodental. D'aquí me consideri: «tenint en compte aquesta -b- i la forma valenciana bastant estesa kobarcéla, m'inclino a creure que es tracta d'un descendent mossàrab i romano-bascoide de *COOPERCELLA, diminutiu del llatí COOPER-CULUM, “tapa, tapadora”». (DECLC, II, 1022).

Partida, rasa i Barranc situats entre la Salzadella, el Mas d'en Plana i el Regatell.
COSÍ, EL [kozi]

Partida i Barranc del Cosí.

Situades a Aixart.

COVARXOS, ELS⁽¹¹⁾ [koβáɾt os]

Partida i Corral dels Covarxos.

Situats entre la Sotarranya i Mormirà, al nord del poble.

ERES, LES [éres]

Eren on tota la gent anava a batre la palla i on tenia les pallisses per a guardar-la. Actualment està urbanitzat i lloc usat per a fer el mercat setmanal a l'aire lliure dels dimecres. Situades al SO del poble per sota de Sant Cristòfol i de les Saleretes.

ERETES, LES [erétes]

Partida d'horta situada a l'est del poble i a l'esquerra de la carretera de Lluçena.

ERMITA, L' [larmíta]

Situada a Araia.

FARREGÀS, EL⁽¹²⁾ [faɾegás]

Partida de terra situada entre el Pla de Molvedre i el Pontarró, fitant amb Correntilla, llogaret de Vilafamés. Fita amb la Rambla de la Viuda, que marca el començament del terme de Vilafamés.

FERRISSA, LA⁽¹³⁾ [feɾisa]

Partida i Font de la Ferrissa.

Situades al nord del terme, fitant amb Figueroles, entre el Vinyer i el Pla de Castilla.

FLORINS, ELS⁽¹⁴⁾ [floríns]

Situada al sud de l'assut de l'Horta de la Vila.

FOIA, EL REGALL DE LA [elɾegàldela fɔja]

Situat a la Foia, llogaret de l'Alcora.

FOIA, L'HORTA (DE) LA [lɔɾtalafɔja]

Situada a la Foia.

FOIA SAMEL, LA⁽¹⁵⁾ [lafɔjasamél]

(12) Paraula no documentada. Podria ser un derivat del mot FARRO, «espècie de blat, espelta, farina». (COROMINES, DECLC, III, 900).

Potser tindria el sentit de lloc on creix el farro, un farregar. Tinguem en compte que a L'Alcora, el mot plural *farregars*, no presenta la pronunciació de la -r final: [fa e ás].

Podria ser també un augmentatiu de farro; potser aquesta seria la millor suposició, tot tenint present que la paraula presenta un article determinat singular que impossibilita de pensar en un farregar.

(13) Segons Coromines, «En Català, com a adjectiu d'un portal, el que s'ha usat generalment és l'adjectiu ferrís: la porta ferríca del castell ja en Muntaner» (DECLC, III, 983).

Recollit al DCVB com a topònim: muntanya de L'Alcora. (DCVB, V, 826).

Cal tenir en compte que el cognom Ferrís és corrent al poble.

(14) Dues possibles procedències d'aquest mot, segons Coromines:

– Florí: moneda (ja en Muntaner); resta encara viu el seu ús en algunes comarques valencianes. A Dénia, els florients eren les monedes de cinc duros.

– Un sentit típic valencià és el de florí amb el significat «anus». Aquest sentit no tindria res a veure ni amb florí ni amb flor sinó que seria una alteració fonètica produïda per l'etimologia popular, i seria probablement un derivat del llatí FORUS «forat».

(DECLC, IV, 49).

(15) També he recollit Foia la Mel. Caldria saber la primera documentació que posseïm d'aquest topònim per a poder parlar o no d'article salat i, per tant, de fossilització.

Situada entre Sanxils i la Serreta, fitant amb el terme de Ribesalbes.
 FOIA LA MI, LA⁽¹⁶⁾ [lafójalamí]
 Situada entre la Lloma i el Racó de Bufa.
 FOIES, LES [lezfójes]
 Partida, Tossal i Barranc de les Foies.
 Situats entre la carretera de Ribesalbes, les Forques i la Mussolera.
 FOIES FERRADES, LES⁽¹⁷⁾ [lezfésferáes]
 Situades a dreta i esquerra de la carretera de Castelló, entre el Pla de Molvedre i el Faregàs, la Simona i la Torreta.
 FOIETA (DE) LA SERRA, LA [fojéta]
 FORQUES, LES [forkes]
 Situada entre les Foies, la Mussolera, el Bassó i el Pla del Reguer, a la carretera d'Onda.
 FRONXETA, L'HORTA (DE) LA [frontéta]
 GASCÓ, el [gaskó]
 Partida de terra situada al NO del poble, a l'esquerra del pantà i fitant amb el terme de Lluçena.
 GEGANTES, LES [dʒɛɣántes]
 GRANGEL⁽¹⁸⁾ [granʒel]
 GRILLERA, LA [griléra]
 Partida, Font i Barranc de la Grillera.
 Situada al SO del terme, entre Sanxils i el Pla Roig, fitant amb el terme d'Onda.
 HORTA, EL CAP DE L' [elkábdelórta]
 Al costat de la Solana, junt amb el poble.
 HORTELLS⁽¹⁹⁾ [ortéls]
 HORTETA, L' [ortéta]
 Situada al sud dels Florins i al marge dret del riu Lluçena.
 HORTS, ELS [órts]
 Partida de l'Horta de la Vila, situada al NE del poble.
 LLANÇA, LA [lánsa]
 LLOMA, LA [lóma]
 Partida situada cap al SO, per sota de la Foia la Mi.
 LLOMETA, LA [lométa]
 MADRILENYA, LA [maðriléɲa]

(16) Aquest nom seria així a causa del fet que el propietari d'aquest indret era un moro anomenat AL AMI.

(17) Cal notar la transcripció fonètica d'aquesta partida [lesfósferáes] enfront de la de les Foies [lesfójes]. Unicament es produeix aquesta pronunciació en aquest cas de nom més adjectiu. La pèrdua del gradual no apareix ni en el cas de *La Foia*, ni en el de *Foies* ni en el de *Foieta*: [fója], [fójes], [fojéta] enfront d'un possible però *inexistent* [fša], [fšes], [foéta].

(18) El nom d'aquesta partida es correspon amb el cognom Grangel, molt corrent al poble. Cal tenir en compte, però, una qüestió prou important: la diferent pronunciació del cognom i de la partida. Per una part, el cognom és pronunciat amb el so velar castellà [granxél], mentre que la partida és pronunciada amb el so genuïnament valencià, el fricatiu sonor [granʒél]. Això és una mostra més de la resistència extraordinària que manifesten els topònims a la malaurada castellanització de la nostra llengua i dels nostres noms.

(19) Escrit moltes vegades sense la hac. Seria el diminutiu d'hort. Coromines escriu amb hac el poble del mateix nom de la comarca dels Ports.

Partida i Font de la Madrilenya.

Situada al marge esquerre del riu (de l') Alcora i al sud de la Piquera.

MANCILLA, LA⁽²⁰⁾ [mansíʎa]

Situada al sud del terme, entre el Pla Roig, el Mas Vell i el terme d'Onda.

MANUELA, LA [manwéla]

A la dreta del riu (de l') Alcora, al NE del terme i al sud de l'Assut.

MANYANS, LA GRANJA (DELS) [maɲáns]

Al marge dret del riu (de l') Alcora i al NE del Ribassal.

MARCO, EL MAS DE [elmázðemáɾko]

Partida, Corral, Font i Mas.

Entre el Mas de Lugio, el Racó de Bufa i la Palmosa. També hi ha l'Horta del Mas de Marco.

MARTINET, EL⁽²¹⁾ [maɾtínet]

Partida i Corral.

A la sortida del poble, en direcció cap a l'oest, al costat dels Vinyals.

MAS VELL, EL [mazβél]

Partida, Mas i Barranc.

Situats al sud del poble, per sota del Carrascal i a sobre de Borràs i la Mancilla.

MASET, EL [mazét]

Situat al sud del poble i a l'esquerra del Barranc de Regatell.

MILOQUETA, LA⁽²²⁾ [milokéta]

Partida i Corralissa situades a l'oest del poble, a la dreta de la carretera d'Araia i després de la Lloma.

MOLÍ, EL MAS (DE) EL [mázðelmolí]

Situat dalt de l'Assut i a sota del pantà. Anomenat també Molí Pantano.

MOLÍ, L'HORTA (DE) EL MES (DE) EL [lórtałmázelmolí]

Situada al llogaret del mateix nom, que es troba entre el pantà i la Foia. Agafa l'aigua del Barranc de la Foia.

MOLVEDRE, EL PLA DE⁽²³⁾ [elpláðemolβédre]

Situat al SE del terme, entre el camí del Mas de Flors (situat al terme de Vilafamés) i el Farregàs.

(20) Segons Coromines, al DCEC, el mot «probablement derivaria del llatí vulgar MACELLA, diminutiu de MACULA “mancha”, pero influido por el verbo mancillar».

La mateixa observació fa MARIA MOLINER (II, 324).

(21) Coromines destaca aquest derivat de Martí per la seva gran antiguitat en la nostra llengua, en el sentit de piconadora de fusta.

El nom del poble de la comarca de la Baixa Cerdanya, Martinet, vindria d'un gran martinet que es trobaria en una farga a prop del Segre. Aquest mateix nom es fa servir per a anomenar el roquerol i també a d'altres ocells. De tota manera, sempre segons Coromines, aquest sentit és més tardà i no genuí en català. (DECLC, V, 506).

(22) D'entre els diversos significats que té la paraula miloca el que ha estat més productiu en el camp toponímic (en miloca i també en els derivats) és el de “au rapaç, no tan grossa com el milà, però de la mateixa família”.

Coromines recull aquest nom (i també els seus derivats) com a topònim a diversos llocs del domini lingüístic, tant del Principat com de les Illes. Al País Valencià, però, es produeixen alguns canvis de sufix: milopa, milortxa, milotxa. (DECLC, V, 684-685).

(23) De morvedre, que és també el nom d'una ciutat situada al nord-est de València. De muro vetere (mur vell). S'observa un canvi de -L- per -R-, no gens estrany. Mot mossàrab segons Coromines als Est. Top. Cat.

MONTESALBO⁽²⁴⁾ [montesálβo]

Partida situada al sud del poble a sota de Borràs.

MORATELLA, LA⁽²⁵⁾ [moratéla]

Situada entre el Tormo i Tote.

MORMIRÀ [moʁmirá]

Partida situada al nord del poble entre els Covarxos i el Tormo.

MORO, EL MAS DEL. [mazdélmóro]

Situat a Araia.

MORRAL, EL [moʁál]

Situat al SE del terme, fitant amb el d'Onda.

MORRAL, LES CASETES DEL⁽²⁶⁾

Situades a sota del Morral

MOSQUERÍ, LA GRANJA [moskerí]

Partida, Granja i Bassa.

Situada a la sortida del poble pel nord, entre el riu i la carretera de Lluçena.

MUSSOLERA, LA [musoléra]

Situada entre les Foies i el Carrascal.

PALAFANGUES, LES⁽²⁷⁾ [lespalafanges]

Partida i Barranc de les Palafangues.

Situada a sota de la Salzadella.

PALLARESOS, ELS [paʎarézos]

També anomenada Granja Pallaresos.

PALMOSA, LA⁽²⁸⁾ [palmóza]

Partida situada a l'oest del poble, a prop d'Araia.

PANTÀ, EL [pantáno]

Partida i Molí.

Situada al nord del terme, fitant amb el de Figueroles.

(24) Podria ser monte-salvo, muntanya segura, fora de perill?

(25) De móra i morat. També hi ha el mot moradell (rogenc). Segons Coromines, moratell és un noi o nen moro. (DECLC, V, 796).

(26) Segons Coromines «morro, tossal o roca prominent; té vasta extensió, des del Collsacabra i Vallès fins a Ribagorça i a la Plana de Castelló almenys». (DECLC, V, 802).

(27) No crec que aquí el mot s'hagués d'agafar en el sentit d'eina de treball, sinó en el sentit de rec per a escórrer l'aigua. De fet, aquesta partida és una extremalada. Les extremalades són partides que es regaven de les sobres de l'aigua de l'Horta de la Vila. El pantà es va fer per a poder regar tot l'any les extremalades. Atent-nos a això, doncs, s'hauria d'agafar el sentit de rec.

Coromines recull el terme com a topònims de Vila-real i d'Ontinyent. No assegura la seva etimologia mossàrab. Ell mateix comenta: «significat singular que per ventura ens explicariem si hagués començat per designar alguna mena de comporta de ferro o altre material en els grans recs de drenatge (d'on potser passaria a designar recs més petits que desaiguessin per aquestes comportes)». (DECLC, VI, 182).

Referent al terme extremalada Coromines apunta: «Extremal m. [Eiximenis, DA. i AlcM]; d'on +extremalada val. "zona extrema" «la Salzadella és una stremàla d'horta: no té dret d'aigües més que de sobres de les altres parts» (Alcora, 1961) (DECLC, III, 834). Notem que el símbol (+) usat per Coromines indica mots catalans no registrats fins ara en els diccionaris.

Caldria remarcar també la pronúncia popular «espalangues», assimilació de l'article *les* amb el nom *pala-fangues*.

(28) Paraula no documentada. Segurament és un derivat de «palma».

PEDRISSA, LA⁽²⁹⁾ [peðrísə]

Situada al SE del poble, a l'oest del Morral i fitant amb la partida del mateix nom del terme d'Onda.

PERERETA, LA [pereréta]

Al nord del Pla de Molvedre, al camí de Moró.

PERXET, EL [peɾt̪(ét)]

Al nord del Pla de Molvedre, junt amb la Perereta.

PINAR, EL [piná]

PINOSA, LA [pinóza]

Situada a l'Horta de la Vila.

PIQUERA, LA⁽³⁰⁾ [pikéra]

Partida i Bassa.

Situada a l'est del poble, passat el riu Alcora, a mà dreta de la carretera en direcció a Lluçena.

PIQUERES, LES [pikéres]

Partida situada a Araia.

PLANA, EL MAS D'EN⁽³¹⁾ [mázðemplána]

Partida i Mas situats al sud del poble, a sota de les Forques i del Pla del Reguer i a sobre del Xarco.

PONTARRÓ, EL [pontaró]

Situada a prop del pantà de Maria Cristina, al SE del poble, a l'est del Regatell.

PRATS, ELS [práts]

Partida i Barranc.

Situats a l'oest del poble, per sota d'Aixart.

QUINQUINO, EL POUET DE [elpoéddekinkíno]

Partida, Assut, Horta i Font del Pouet del Quinquino.

Situada a l'esquerra del Barranc del Regatell.

RABOSERES, LES [raβozéres]

Situades al punt més al NE del terme, a sota de les Canyotes i a sobre Campiello.

RAJOLAR, EL⁽³²⁾ [rajolá]

Partida, Font i Barranc.

Al sud del poble, entre les carreteres d'Araia i Onda.

(29) COROMINES recull diversos sentits del mot:

– «A Guardiola de Bassella, on m'ensenyaven “aquella pedrissa” vaig constatar que es tractava d'una codina o banquetta de pedra arran de terra».

– «Al Rosselló (Millars) entenen per pedrissa una paret de roca».

(DECLC, VI, 366).

(30) Segons Coromines, al DECLC, una piquera és un forat que hi ha en els bucs d'abellatge perquè hi entrin les abelles.

(31) En aquest nom, cal notar la presència de l'article determinant de persona EN no usat en valencià. Caldria veure possibles documentacions antigues per a confirmar-ne aquest ús i considerar-ne l'època.

Seria interessant de fer (si és que no està ja fet) un estudi sobre l'ús de l'article de nom de persona al País Valencià: fòssils que han romàs a la toponímia (bàsicament) i d'altres possibles camps, moment en què desapareix l'ús...

(32) El nom ve del fet que en aquest indret hi ha un rajolar, avui en desús.

REGALL, EL [feɣaɫ]

Partida i Font del Regall.

REGATELL SEC, EL⁽³³⁾ [feɣatéɫsék]

També Barranc i Assut del Regatell (Sec i Tendre).

Situada al sud del poble, entre la carretera de Castelló i el Pantà de Maria Cristina.

REGATELL TENDRE, EL [feɣatéɫténðre]

Situada entre la Carretera d'Onda i el Pantà de Maria Cristina.

Ambdós Regatells estan separats pel barranc del mateix nom.

REGUER, EL PLA DEL [feɣé]

Situat entre les Forques i el Carrascal, al nord del Mas d'en Plana.

RIBASSAL, EL⁽³⁴⁾ [riβasál]

Partida de l'Horta de la Vila situada a l'est del poble, al costat de Santa.

ROGLET, EL [roɣlet]

Situada a Araia.

ROIG, EL PLA [rótf]

Situada al SE del terme, entre la Grillera i les Bernades, per sota d'Ancora.

SABATA, EL RACÓ DE LA [ʁakóðelasaβáta]

Situada al nord de La Foia, entre el Vinyer i la Sotarranya, fitant amb el terme de Costur.

SABINO, EL PLA DE [Saβíno]

SALERETES, LES⁽³⁵⁾ [salerétes]

La més propera al poble, per l'oest. Avui és zona industrial.

SALTADOR, EL [saltaðó]

Partida de l'Horta de la Vila, situada al sud del poble.

SALZADELLA, LA⁽³⁶⁾ [salzaðéɫa] i també [salzaréɫa]

Partida i Font.

Situades a l'est de la carretera d'Onda, a sota de les Forques i a sobre del Mas d'en Plana.

SANÇ, L'HORTA (DE) [lóftasans]

Situada a Araia.

SANT VICENT, EL RACÓ DE [ʁakóðesambisén]

Partida, Ermita, Font Ullal i Barranc de Sant Vicent.

(33) Un regatell és un rec o una petita corrent d'aigua.

Alcover recull com a topònim a les comarques lleidatanes (un riuet) i a L'Alcora (un barranc -situat a la partida que ara m'ocupa-). (DCVB, IX, 288). La distinció entre Regatell sec i Regatell tendre ve donada pel fet que el segon es pot regar mentre que el primer és terreny de secà.

(34) Paraula no documentada. Segurament, derivat de ribàs, marge amb molt pendent.

(35) Segons COROMINES, la paraula *salera* serveix per denominar una «pedra damunt la qual posen sal perquè se la mengi el bestiar»; és un mot d'ús general arreu del domini lingüístic. (DECLC, VII, 605).

(36) Diminutiu de salzeda, lloc on creixen salzes.

Alcover recull el nom com a topònim: La Salzadella, al Maestrat. (DCVB, IX, 714).

Cal fer notar la presència de la pronúncia [salzaréɫa], no gens estranya a la locució popular dels mots, a causa de la proximitat articulatòria entre la -d- intervocàlica i la r bategant. (Pensem, per exemple, en la confusió que s'experimenta entre les persones que tenen problemes per pronunciar aquesta -d-, o en la parla vacil·lant dels infants en període d'assimilació del llenguatge).

Situats al nord del poble, a la dreta del riu Lluçena.
 SANTA [sánta]
 Situada a la part est del poble, a l'esquerra de la carretera de Castelló.
 SANXABONET [sant[ə]ʝonét]
 Partida, Font i Assut.
 Situada a l'oest del nucli urbà, damunt de les Saleretes i a la dreta dels Prats.
 SANXILS [sant[ə]íls]
 Partida, Corral i Molí.
 Situada al sud de la Serreta i tocant el terme d'Onda.
 SAVINAR, EL [saβiná]
 Situada a l'est del poble, per damunt de les Canyotes i tocant amb el terme de Costur.
 SELLETA, LA [sełéta]
 Partida, Corral i Tossal.
 Situada a l'oest de les Foies.
 SERRA, LA [séʀa]
 Darrere de Sant Cristòfol, fitant amb els termes de Lluçena i Figueroles.
 SERRETA, LA [seʀéta]
 Situada a sobre de Sanxils i per sota del Mas de Batxero.
 SIMONA, LA [simóna]
 Situada al SE del poble, fitant amb la Rambla de la Viuda.
 SOL DE L'HORTA, EL [sóɫdełóʀta]
 Partida de l'Horta de la Vila.
 SOLANA, LA [solána]
 Situada a la part més septentrional del terme, fitant amb el de Figueroles, a sobre del Vinyer. Forma part de l'Horta (de) la Vila.
 SOLANETA, LA [solanéta]
 Partida, Assut i Granja de la Solaneta.
 Partida de l'Horta de la Vila.
 SORTS⁽³⁷⁾ [sóʀts]
 SOTARRANYA⁽³⁸⁾ [sotaʀáɲa]
 Situada al nord del poble, fitant amb el terme de Costur.
 TANCA, LA [tánka]
 Situada al NE del poble, fitant amb la part dreta de la carretera de Lluçena.
 TEREOLLES, LES⁽³⁹⁾ [tereóles]
 Situades dalt d'Aixart.

(37) Segons Moreu, «Sort, nom genèric amb significats diversos, serveix també per a tota classe de peces de terra: La Sort, La Sort Gran, Sorts, Les Sorts, La Sorteta, Sortanella».

(38) Enric Moreu-Rey registra Subterranya a *Els nostres noms de lloc*. Creu, però no afirma, que pot venir de subterrànea. Parla de la contracció de «soterianica», com també ho fa Coromines a *Estudis de toponímia catalana*: «-NI- ni o in: la Sutarraina, barranc o riu sec de Rossell a Traiguera, i Cova Sotarrània a Serra de Calderona, tots dos de subterrànea».

(39) Pot ser sigui una deformació (encara que estranya) del nom d'ocell *terrerola* (família *Ammomanes*).

TORMO, EL⁽⁴⁰⁾ [tórmo]

Situada al NE de la vila, fitant amb la Piquera.

TORRE, LA [tóre]

Al costat de la Borja.

TORRETA, LA [tořéta]

Entre la Cereria i el Pla de Molvedre.

TORT, L'HORTA (DE) EL [lǒortaltǒort]

Situada a Araia.

TOSSALET, EL [tosalét]

Partida i Horta del Tossalet. Situades al sud del poble, al costat de la Cereria.

TOSSALS, ELS [tosáls]

TOTE [tǒte]

Partida, Font i Granja de Tote.

Situada al NE del Poble, fitant amb La Piquera.

ULLAL, L' [luál]

Situada al NO del poble, per damunt d'Aixart.

URIOLA [urǒla]

Partida i Font.

Situada al nord d'Araia i tocant el terme de Llucena.

VALERO, EL TOSSALET DE [eltosaléddebaléro]

Situada entre el Pla del Reguer i el Mas d'en Plana.

VINYALS, ELS [elzβiráls]

Situada al sud del poble, entre les carreteres d'Araia i d'Onda i a sobre del Rajolar.

VINYER, EL [elβipré]

Al nord del poble, al costat del llogaret de la Foia.

VOLATERA, LA [laβolatéra]

Partida i Bassa.

VOLTA, LA [laβólta]

Partida, Bassa i Granja.

A l'est del poble, de la part del marge esquerre del riu.

XARCO, EL⁽⁴¹⁾ [tǎrko]

Partida i Barranc.

(40) Segons Alcover, el tormo és un penyal isolat. (DCVB, X, 360).

Segons Coromines, a *Estudis*...: «Tormo, mot regional del sud de Catalunya, significa penyal isolat i sembla ésser paraula pre-romana, potser d'origen indoeuropeu». (Est. Top. Cat. II, 134).

El mateix Coromines, al DCEC, diu: «...el área del vocablo entra ampliamente en tierras catalanas, y aún es allí donde encontramos su testimonio más antiguo, Ipsos Turmos (en el acta de Urgel de 832), como nombre del pueblo de Els Torms. en el partido de Solsona; hay otro Els Torms en Las Borjas. El vocablo vive como apelativo en la forma Tormo en una larga zona que incluyendo varios pueblos junto a Lérida, se extiende desde allí hacia el Sur, abarcando toda la mitad oeste de la prov. de Tarragona (donde lo tengo anotado en muchos pueblos de todas las comarcas), y desde allí (a juzgar por la toponimia) entra en el País Valenciano: Turmell, picacho del Alto Maestrazgo (término de Xert), Valldeltormo, pueblo catalán de la provincia de Teruel, font del Tormo, en Tavernes de Valldigna, el Cantal Gros o Tormo, monte de Carcaixent, Tormos, pueblo en el norte de la prov. de Alicante».

(41) Segurament podríem considerar-lo com a castellanisme. De fet, les basses d'aigua reben aquí el nom de tolls, mai de *xarco* (com a mínim a la parla de la gent gran).

Al sud del poble per sota del Mas d'en Plana i a sobre de Borràs.

XORRADOR, EL TOSSAL DEL [t'ɔɾaðó]

A l'oest del poble, fitant amb el terme de Lluçena i a sota de l'Ullal.

3. CLASSIFICACIÓ

He intentant d'establir una classificació que presentés una certa coherència a l'hora d'intentar enquadrar tots aquests topònims a dins d'uns grups més o menys definits. Els grans grups en què classifico cadascun dels noms de partides són els següents:

- Animals.
- Accidents geogràfics.
- Condicions físiques.
- Construccions i obres de l'home.
- Estris.
- Gentilicis.
- Llocs dels masos i llocs de conreu i pastura.
- Noms propis.
- Oficis.
- Plantes i fruits.
- Relacions de parentesc.
- Noms de difícil classificació.

3.1. Noms d'animals o que hi tenen relació.

- Corb, el racó del
- Grillera, la
- Miloqueta, la
- Mosquerí, la granja
- Mussolera, la
- Raboseres, les

3.2. Noms d'accidents geogràfics

- Barracons, els
- Basses, les
- Bassó, el
- Cabeços, els
- Campiello, el
- Coyarxos, els
- Foia, l'horta de la
- Foia la Mi, la
- Foia Samel, la
- Foies, les
- Foies Ferrades, les
- Foietta de la Serra, la
- Lloma, la
- Llometa, la
- Regall, el

- Regall de la Foia, el
- Regatell sec, el
- Regatell tendre, el
- Reguer, el pla del
- Ribassal, el
- Saltador, el
- Serra, la
- Serreta, la
- Solana, la
- Solaneta, la
- Solaneta, la granja de la
- Sotarranya
- Tossalet, el
- Tossals, els
- Ullal, l'
- Xarco, el
- Xorrador, el tossal del

3.3. Noms Referents a condicions físiques

- Coix, el mas del
- Gegantes, les
- Mancilla, la
- Roig, el pla
- Santa
- Tort, l'horta del

3.4. Noms referents a construccions i a obres de l'home

- Aixart
- Aixart, la granja d'
- Bassa de la Vila, l'horta de la
- Borja, la
- Castell, el
- Castell, l'horta de la granja del
- Cereria, la
- Corral Cremat, el
- Corralissa, la
- Ermita, l'
- Ferrissa, la
- Mas Vell, el
- Maset, el
- Molí, el
- Molí, l'horta del mas del
- Molvedre, el pla de
- Pantà, el
- Pedrissa, la

- Pontarró, el
- Rajolar, el
- Roglet, el
- Saleretes, les
- Tanca, la
- Torre, la
- Torreta, la
- Volta, la

3.5. Noms referents a estris

- Barrot, el pla de
- Bossa, el pla de
- Campana, la granja
- Florins, els
- Forques, les
- Llança, la
- Martinet, el
- Morral, el
- Morral, les casetes del
- Palafàngues, les
- Piquera, la
- Piqueres, les
- Sabata, el racó de la
- Selleta, la

3.6. Gentilicis

- Gascó, el
- Madrilenyà, la
- Moro, el mas del
- Pallaresos, els
- Moratella, la

3.7. Llocs de les cases o masos; llocs de conreu i pastura

- Bustal
- Campos
- Eres, les
- Eretes, les
- Horta, el cap de l'
- Horteta, l'
- Horts, els
- Hortells
- Perxet, el
- Prats, els
- Sol de l'horta, el
- Sorts

3.8. Noms propis

- Antolino, el mas d'
- Batxero, el mas de
- Bernades, les
- Borràs
- Grangel
- Manuela, la
- Marco, el mas de
- Plana, el mas d'en
- Quinquino, el pouet de
- Sabino, el pla de
- Sant Vicent, el racó de
- Simona, la
- Valero, el tossalet de

3.9. Oficis

- Manyans, la granja dels

3.10. Plantes i fruits

- Belloter, la granja del barranc del
- Canyotes, les
- Carrascal, el
- Castanyeta, la granja
- Coscós
- Farregàs, el
- Moreral, el
- Palmosa, la
- Perereta, la
- Pinar, el
- Pinosa, la
- Salzadella, la
- Savinar, el
- Tereoles, les
- Vinyals, els
- Vinyer, el

3.11. Relacions de parentesc

- Cosí, el

3.12. Noms de difícil classificació

- Ancora
- Bufa, el racó de
- Camparons, la granja
- Carapito, el
- Montesalbo

- Mormirà
- Sanxabonet
- Sanxils
- Tote
- Uriola
- Volatera

BIBLIOGRAFIA

- ALCOVER-MOLL. *Diccionari català-valencià-balear*. Ed. Moll. Palma de Mallorca, 1980.
- COROMINES, Joan. *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Curial Edicions Catalanes. Caixa de Pensions «La Caixa». Barcelona, 1980.
- COROMINES, Joan - PASCUAL, J.A. *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*. Ed. Gredos. Madrid, 1980.
- COROMINES, Joan. *Diccionario crítico etimológico de la lengua castellana*. Ed. Gredos, Madrid.
- COROMINES, Joan. *Entre dos llenguatges*. Ed. Curial. Barcelona. 1976.
- COROMINES, Joan. *Estudis de toponímia catalana*. Ed. Barcino. Barcelona 1965 i 1970.
- GRAN ENCICLOPÈDIA CATALANA.
- MENÉNDEZ PIDAL, R. *Toponimia prerrománica hispana*. Ed. Gredos. Madrid, 1952.
- MOLINER, María. *Diccionario de uso del español*. Ed. Gredos. Madrid, 1970.
- MOREU-REY, Enric. *Els nostres noms de lloc*. Ed. Moll. Mallorca, 1982.
- MOREU-REY, Enric. *Toponímia urbana i onomàstica vària*. Ed. Moll. Mallorca, 1974.